

Влад Вадим Федорович, старший викладач кафедри конституційного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії у галузі права

Вацюк Віктор Олександрович, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності навчально-наукового інституту права Міжрегіональної Академії управління персоналом, кандидат юридичних наук

ПЕРЕШКОДИ ДЕРЖАВ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО ДОГОВОРУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Вступ держав до Організації Північноатлантичного договору (НАТО) є складним і багатогранним процесом, який вимагає від країни-кандидата відповідності політичним, військовим, економічним, правовим та суспільним стандартам Альянсу. На цьому шляху держави стикаються з численними перешкодами, що можуть уповільнити або навіть унеможливити процес інтеграції до системи колективної безпеки.

Однією з ключових перешкод є політична нестабільність. Часті зміни урядів, політичні кризи, конфлікти між гілками влади чи відсутність конституційної рівноваги свідчать про недостатній рівень демократичної зрілості держави. НАТО, як союз демократичних країн, вимагає від потенційних членів стабільності політичної системи, дотримання принципів верховенства права, забезпечення прав і свобод людини, незалежності судової влади та прозорості державного управління.

Водночас неврегульовані територіальні конфлікти є серйозною політичною перешкодою, оскільки Альянс уникає прийняття держав, які мають відкриті суперечки щодо державних кордонів або перебувають у стані збройного конфлікту. Прикладом цього є ситуація України та Грузії, які через агресію Російської Федерації залишаються у складному становищі щодо набуття членства в НАТО. Крім того, політична згода всіх чинних членів НАТО є обов'язковою умовою прийняття нової держави, тому навіть одна країна може заблокувати процес розширення, як це сталося у випадку з початковим опором Туреччини вступу Швеції.

Важливе значення мають і військові аспекти готовності держави до членства. Потенційні члени повинні мати боєздатні, модернізовані збройні сили, які відповідають стандартам НАТО (STANAG), здатні до взаємодії у спільних операціях. Не менш важливою умовою є демократичний цивільний контроль над

військом, прозоре управління оборонним бюджетом і проведення комплексних реформ у секторі безпеки. Держави, які залишаються залежними від зовнішніх військових партнерів, особливо тих, що не поділяють цінностей НАТО, стикаються з труднощами у процесі інтеграції.

Економічна складова також має суттєве значення. Члени Альянсу зобов'язані витратити не менше 2% свого ВВП на оборону, що є показником готовності до участі в колективній безпеці. Для багатьох країн-кандидатів це становить серйозне фінансове навантаження, особливо в умовах економічної нестабільності, високої інфляції чи зовнішнього боргу. Стійка економіка є запорукою здатності виконувати зобов'язання перед НАТО та підтримувати стабільний розвиток оборонного сектору.

Правові та інституційні чинники також формують важливий комплекс перешкод. Країна-кандидат має гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами НАТО, запровадити антикорупційні механізми, забезпечити прозорість діяльності органів влади та реформувати судову систему. Високий рівень корупції, слабкі демократичні інституції або неефективний контроль за військовими структурами негативно впливають на перспективи вступу.

Не менш значущими є суспільні та інформаційні бар'єри. Рівень громадської підтримки вступу до НАТО є одним із визначальних факторів політичного рішення. У країнах, де населення не поділяє ідеї інтеграції до Альянсу або перебуває під впливом дезінформаційних кампаній, політичним елітам складно реалізувати курс на євроатлантичну інтеграцію. Активна пропаганда з боку держав, які виступають проти розширення НАТО, зокрема Російської Федерації, спрямована на формування негативного іміджу Альянсу та підриє суспільної підтримки відповідних реформ.

Варто також зазначити роль зовнішньополітичних факторів. Геополітична напруга, збройні конфлікти та прямий тиск з боку третіх держав можуть істотно впливати на процес прийняття рішень усередині НАТО. Союз уникає кроків, які можуть призвести до ескалації міжнародної напруги або прямої конфронтації з іншими потужними акторами. У цьому контексті вступ України розглядається не лише як питання внутрішніх реформ, а й як виклик безпеці всього євроатлантичного простору.

Конкретним прикладом подолання перешкод на шляху до вступу в НАТО є досвід Північної Македонії. Протягом багатьох років ця держава не могла приєднатися до Альянсу через територіально-політичний спір із Грецією щодо назви «Македонія». Афіни блокували вступ країни, вважаючи, що така назва передбачає претензії на історичну спадщину та території Греції.

Для вирішення цієї проблеми уряд Північної Македонії у 2018 році підписав з Грецією Преспанську угоду, відповідно до якої країна погодилася офіційно змінити свою назву на «Республіка Північна Македонія» [2]. Це рішення супроводжувалося внесенням змін до Конституції та ухваленням відповідних законодавчих актів. Унаслідок цього політичного компромісу Греція зняла своє вето, а в 2020 році Північна Македонія стала повноправним членом НАТО.

Таким чином, конкретним і практичним способом подолання перешкоди стала дипломатична угода між двома державами, спрямована на врегулювання суперечки, що блокувала інтеграцію. Приклад Північної Македонії демонструє, що досягнення політичного консенсусу, виконання міжнародних зобов'язань та внесення змін до національного законодавства можуть стати дієвим інструментом для усунення перешкод і відкриття шляху до членства в НАТО.

Ще одним показовим прикладом успішного подолання перешкод на шляху до вступу в НАТО є досвід Хорватії. Після завершення війни на Балканах у 1990-х роках країна перебувала в складному становищі: мала значні проблеми з демократичними інститутами, корупцією, реформою збройних сил та співпрацею з Міжнародним трибуналом щодо колишньої Югославії (МТКЮ).

Уряд Хорватії визначив вступ до НАТО як стратегічний пріоритет і розпочав масштабну трансформацію оборонного сектору. Протягом 2000–2008 років було здійснено:

- 1) повну професіоналізацію армії — скорочення чисельності військовослужбовців, ліквідацію призову та запровадження контрактної служби;
- 2) створення цивільного контролю над армією — передання Міністерства оборони під політичне керівництво цивільних посадових осіб;
- 3) боротьбу з корупцією та військовими злочинами — екстрадицію осіб, яких розшукував МТКЮ, що було ключовою умовою для схвалення членства;
- 4) модернізацію законодавства у сфері оборони відповідно до стандартів НАТО [1].

Крім того, країна активно брала участь у міжнародних миротворчих місіях під егідою ООН та НАТО, що підтвердило її готовність до колективної оборони. Завдяки цим конкретним і послідовним реформам Хорватія у 2009 році стала повноправним членом Альянсу.

Таким чином, практичне подолання перешкод відбулося через глибоку реформу сектору безпеки, зміцнення демократії та виконання міжнародних зобов'язань, що забезпечило державі довіру з боку партнерів по НАТО.

Отже, вступ до НАТО є комплексним процесом, який потребує від держави-кандидата глибоких трансформацій у політичній, військовій, економічній та правовій сферах. Основні перешкоди полягають у недостатньому рівні демократичного розвитку, неврегульованих конфліктах, економічних обмеженнях, впливі зовнішніх сил та нестачі суспільної підтримки.

Подолання цих бар'єрів можливе лише через послідовне впровадження реформ, зміцнення демократичних інститутів, розбудову оборонного потенціалу та формування стійкого суспільного консенсусу щодо євроатлантичного курсу. Лише комплексна внутрішня модернізація здатна забезпечити державі реальні передумови для інтеграції до системи колективної безпеки НАТО та гарантувати стабільність у регіоні.

Список використаних джерел:

1. Аналіз реформ політики, безпеки та зовнішньої політики Хорватії в контексті НАТО. URL:

https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/10_wg9_taf_120.pdf?utm_source=chatgpt.com

2. Final agreement for the settlement of the differences as described in the united nations security council resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the termination of the interim accord of 1995, and the establishment of a strategic partnership between the parties. URL: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/spogodbaven.pdf?utm_source=chatgpt.com

Грубінко Андрій Васильович
керівник Центру стратегічної
аналітики та міжнародних студій
Західноукраїнського національного
університету, доктор історичних
наук, професор

СТРАТЕГІЧНІ ПРОРАХУНКИ НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах тотальної війни росії проти України Північноатлантичний Альянс актуалізується не лише як один з головних міжнародних партнерів, але як головна мета зовнішньої політики нашої держави у сфері безпеки. Параліч анахронічної ООН як всесвітньої організації, покликаної гарантувати мир і безпеку її державам-членам, бездіяльність ОБСЄ в реаліях наймасштабнішого військового конфлікту в Європі з часів Другої світової війни, слабкість ЄС як військової компоненти системи європейської безпеки залишають НАТО її головним колективним, системоформуючим суб'єктом. Саме тому набуття членства в Альянсі небезпідставно розглядається керівництвом України як гарантія безпеки номер один проти імовірної подальшої військової агресії РФ. Саме основна когорта держав НАТО формують ядро найближчих партнерів України у боротьбі за існування і свободу.

Розвиток подій російсько-української війни, її затяжний характер, що породжує додаткові загрози в системі безпеки регіону і світу загалом, змушує застосувати критичний підхід до аналізу функціонування НАТО в розрізі його історичних передумов, теперішнього стану і прогнозування найближчого майбутнього. При цьому варто абстрагуватися від огульно-емоційної критики НАТО та усього західного світу (хоча нерідко є за що), бо поважаємо їх зусилля з допомоги Україні як життєво необхідні. Утім, як відомо, насамперед не похвала, а конструктивна критика дає можливість пізнати істину і виправити помилки, допущені у відносинах сторін для оптимізації подальшої співпраці.

1. НАТО, відмовившись інтегрувати в свої ряди Україну та ряд інших держав пострадянського простору (за визначенням ЄС т. зв. «Західні нові незалежні держави»), на початку 1990-х років зафіксувало буферну зону на Сході Європи, за що тепер доводиться платити надмірно високу ціну. Розпад Радянського Союзу не став тією історичною реальністю, яка повністю